

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 378.014.5.016:796/799(477)

DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/01>

Базиляк Н.О.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДХОДІВ

Національні системи освіти часто відображають нерівність у певному суспільстві і не гарантують рівних умов для громадян різного походження. Поглиблення комунікації та культурного зближення у сфері освіти та науки має особливе значення в широко зрозумілому міжнародному співробітництві. Програми обміну дають змогу вченим проводити більш комплексні дослідження, а студентам всебічно розвиватися у взаємодії з однолітками різних національностей. В останні роки в результаті тенденцій глобалізації все більше значення надається інтернаціоналізації освіти, яка несе з собою як можливості, так і загрози.

Фундаментальні основи американської системи освіти сягають колоніального періоду, а також мають багато особливостей її організаційної структури. Вплив соціальних, економічних, демографічних та політичних умов на розвиток і характер освітньої політики не є одностороннім. Освіта також має величезний вплив на соціальну, політичну та економічну сфери конкретної території. Для повного розуміння та вивчення освітньої політики даної країни необхідно проаналізувати її історичне, національне, політичне, культурне та соціальне походження функціонування даної освітньої системи. Цьому служить, серед іншого, діяльність, спрямована на підвищення якості освіти та адаптацію освітньої пропозиції до мінливих соціально-економічних потреб.

Сполучені Штати є федеративною державою, яка дуже сильно впливає на децентралізований характер її системи освіти якою керують державні та місцеві органи влади та окремі школи і заклади вищої освіти, кожен штат має власну конституцію та положення про освіту, які також диктують ступінь втручання уряду штатів у цю сферу. Найпоширеніші компетенції уряду штатів включають фінансування навчальних закладів усіх рівнів, надання дозволів на роботу певних приватних шкіл, державних та приватних університетів, ліцензування викладачів та інших у сфері освіти, встановлення стандартів навчання та системи оцінювання.

Навчальна діяльність складається з багатьох процедур і процесів, спрямованих стосовно впливу на фізичний, розумовий і моральний розвиток молодих поколінь. Здобуття освіти має бути все менше одностороннім зв'язком, перетворюючись на систематичний процес навчання та самоосвіти впродовж життя. Розглядаючи освіту та її значення у функціонуванні сучасного суспільства необхідно пояснити термін «освітня політика». Це поняття можна використовувати у двох контекстах: як розділ політики, що займається питаннями освіти та виховання, і як наукову дисципліну, що складає теоретичну основу політичної діяльності у сфері освіти та виховання.

Ключові слова: державна освітня політика, вища школа, імплементація, США, управлінські підходи, ефективність, реалізація, сучасний етап, система.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Державна освітня політика у США уособлює формування матеріально-економічних основ функціонування освітньої системи, визначення системи управління освітніми закладами, а також контроль

за ходом виконання програми та оцінювання результатів у навчанні. Посилаючись на практичне розуміння поняття освітньої політики, потрібно вказати на окрему дисципліну освітньої політики, якою є підготовка кадрів для окремих професій і спеціалізацій. Коли йдеться про цілі освітньої

політики, що розуміються як державна діяльність, то можна виділити, серед іншого, забезпечення громадян гідними умовами життя та розвитку, захист дітей і молоді від відчуження та маргіналізації, або підвищення культури життя [5].

У Сполучених штатах Америки уряд може надавати додаткові ресурси, але в набагато меншому обсязі, а от органи місцевого самоврядування є третім джерелом субсидування цих рівнів освіти. До характерних варіантів закладів вищої освіти належать заклади спеціалізованого профілю, однак, існує полеміка стосовно того, державні вони чи приватні, вони є частиною реформ, мають певну автономію та отримують фінансування від штатів і навіть уряду. Феномен вищої школи у США також тісно пов'язаний з розширеною мережею приватних суб'єктів, у значній кількості існують державні та приватні коледжі.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Аналіз наукової літератури свідчить, що у США освітня політика займається визначенням теоретичних засад практичної політичної діяльності у сфері освіти та виховання, а предметом є функціонування та ефективності освітньої системи, що розуміється як система суміжних організаційно-функціональних інститутів, котрі беруть участь у процесах освіти та виховання [2]. Державна освітня політика охоплює усі проблеми, пов'язані зі шкільною системою в країні, проблеми навчання та виховання молоді, які тимчасово перебувають за кордоном, організації дидактико-виховного процесу, всю операційну сферу цього процесу, тобто цілі, форми, методи, принципи, засоби і зміст навчання, ідеал та цілі виховання.

За свідченнями дослідників, федеральний уряд і влада штатів не мають прямого впливу на структуру навчальних програм як державних, так і приватних університетів, ці програми створюються на окремих навчальних закладах. Вища освіта в Сполучених Штатах охоплює чотири роки навчання, після чого студент отримує ступінь бакалавра, тоді є можливість почати навчання в магістратурі та докторантурі. Альтернативним способом для випускників середньої школи є навчання в дворічних громадських коледжах, також відомих як комунальні коледжі, з профілем лише для викладання, які надають ступінь молодшого спеціаліста. Цікаво, що пройдений у більшості таких типів закладів матеріал може бути визнаний університетами, що дає змогу продовжувати

навчання в університетах чи коледжах та отримати ступінь бакалавра чи магістра.

Формулювання мети статті, постановка завдань. Метою даної статті є аналіз державної освітньої політики в системі вищої школи у Сполучених штатах Америки в контексті можливості імплементації щодо реалізації ефективних управлінських підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Державна освітня політика уособлює діяльність, спрямовану на визначення загальних припущень, цілей, ідей, функцій, принципів та організаційних структур системи освіти і виховання, планування її розвитку, а також встановлення конкретної стратегії поведінки, що задовольняють поточні та майбутні освітні потреби суспільства. Цей аспект концепції освітньої політики можна назвати «практичною діяльністю», яка включає державну програму та її виконання і досягнуті ефекти у сфері освіти та виховання [4]. Державна освітня політика повинна встановлювати цілі навчання і виховання, планувати обсяг і методи педагогічної роботи або встановлювати правила організації навчально-виховного процесу.

Серед основних суб'єктів своєї діяльності Міністерство освіти Сполучених Штатів перелічує встановлення політики, пов'язаної з федеральним фінансуванням освіти, а також розподіл і моніторинг використання коштів федерації, збір статистичних даних і нагляд досліджень, пов'язаних з освітою, визначення освітніх проблем та їх розгляд у загальнодержавному вимірі, а також пильність стосовно дискримінації при реалізації програм федерального фінансування. Федеральний департамент освіти США не бере участі в розробці навчальних програм, в американській системі освіти ключову роль відіграє як державна, так і приватна освіта, яка включає розвинену мережу закладів по всій країні, кожен уряд штату несе відповідальність за фінансування системи освіти.

В останні десятиліття в результаті поглиблення локальних і глобальних криз та прогресування прогностичних робіт було помічено, що ці проблеми значною мірою викликані занедбаністю у сфері освіти та недостатньою якістю освіти та культури. Інститути, що складають освітні системи, мають безпосереднє відношення до соціальних, ідеологічних, політичних та культурних систем. На них впливають, зокрема, політична система держави, панівні ідеології правлячих груп або зростаючі очікування суспільства [9]. Функціонування сис-

теми освіти зумовлене економічними змінами, що відбуваються в тій чи іншій країні, а соціально-економічний розвиток передбачає збільшення ВВП, а отже, і можливості фінансування освіти.

У Сполучених Штатах є багато типів вищих навчальних закладів, де можна отримати вищу освіту, окрім розмежування між державними і приватними, існує також відмінність між неприбутковими та комерційними. Основною метою перших є соціальна, а не економічна діяльність, і вони можуть бути як державними, так і приватними, державні некомерційні коледжі включають відомі університети, такі як Мічиган, Вісконсін та Берклі, Каліфорнія, вони не підпорядковуються уряду штатів і часто мають власний фінансовий фонд, хоча також отримують кошти від жертводавців. Прикладом такого типу чотирирічних закладів є університети, які займають перше місце у світових рейтингах, наприклад, Гарвард, Стенфорд, Принстон.

Збільшення національного доходу не завжди означає, що на освіту автоматично виділяється більше коштів, у процесі здобуття освіти люди розвивають свої розумові здібності, а також технічні навички, збільшуючи таким чином свій продуктивний потенціал як робочої сили на ринку праці. Основна роль системи освіти в соціально-економічному розвитку полягає в підготовці відповідної кількості кваліфікованих кадрів для забезпечення потреб національної економіки. В економіці освіта сприймається як один із основних факторів, що визначають соціально-економічний розвиток, люди з вищою освітою можуть мати проблеми з пошуком роботи, яка відповідає їхнім навичкам [6]. Сьогодні існує великий відсоток освічених людей, з одночасними труднощами на ринку праці, це породжує витрати, викликані високим рівнем безробіття серед освічених людей, знеціненням людського капіталу, або його втратою внаслідок тимчасової та постійної міграції.

Приватні комерційні заклади вищої освіти, як правило, перебувають у приватній власності, фінансуються інвесторами та корпоративним управлінням, дослідницькою діяльністю вони зазвичай не займаються. Пріоритетом є можливість присуджувати дипломи та ступені, особливо у сферах, визначених потребами ринку, та отримувати акредитацію від уповноваженого підрозділу. У Сполучених Штатах існує переконання, що вища освіта має фінансуватися як на індивідуальному, так і на громадському рівні. Таким чином, як державні, так і приватні коледжі беруть зі студентів значну частину свого фінансування.

З іншого боку, частина витрат покривається державними податками, які сплачує суспільство, це пов'язано з переконанням, що це і індивідуальний, і суспільний інтерес, що приносить різні переваги на цих двох рівнях.

На освітню систему також істотно впливають демографічні умови, особливо коли йдеться про процес поширення освіти, запровадження змін та реформ чи постановку кількісних завдань для освіти [1]. Особливо важливо проводити регулярний аналіз демографічної ситуації в тій чи іншій країні, що дає змогу прогнозувати періоди настання та тривалість демографічного спаду. Період демографічного спаду створює сприятливіші умови для здійснення реформ у сфері освіти, що сприяє запровадженню змін з метою підвищення рівня освіти та кращого реагування на соціальні потреби, аналіз демографічної ситуації важливий для освітньої політики також з економічних причин.

Система вищої освіти в Сполучених Штатах зазнала великих змін, оскільки вища освіта відіграє особливу роль в американській системі освіти, яка, нині є одним із найважливіших елементів економіки США і навіть двигуном економічного розвитку країни, це також рушій для просування рівності та соціальної справедливості. В останні десятиліття організація університетів у корпоративному стилі стала популярною, особливо в англосаксонських країнах. Характерною рисою освіти в США є її міцний зв'язок з ринком, в цій країні розпочався процес «маркетинга» та «комерціалізації» вищої освіти. Ця тенденція набула глобального характеру, в основному завдяки тісним зв'язкам Сполучених Штатів з таким глобальним агентом як Світовий банк.

Суспільство працездатного віку, що збагачує національний дохід, бере участь у підтримці невиробничої частини людей, а аналіз пропорцій між ними є важливим елементом дослідження розвитку освіти. Іншим суттєвим елементом є спостереження та прогнози розвитку змін у контексті щільності населення в окремих регіонах, просторового розвитку та співвідношення чисельності населення у місті та селі, слід також враховувати феномен соціальної мобільності в аспекті міграційних рухів у суспільстві. У складних географічних умовах спостерігається низька щільність населення, утворення невеликих і розрізнених груп населення, що ускладнює належну організацію освіти.

В XXI столітті проринкова тенденція вищих шкіл при одночасному незначному залученні

держави та децентралізації системи освіти тягне за собою низку наслідків, які підвищили інноваційність навчання. Існує значна різноманітність університетів, що мобілізує їх конкурентоспроможність на ринку, а також сприяє впровадженню змін [7]. З іншого боку, у Сполучених Штатах також існує антиринкове ставлення до освіти, отож між двома «таборами» точиться дискусія. Перший включає вільну коаліцію неолібералів, неоконсерваторів, нових менеджерів середнього класу, а другий табір це ще більш вільна коаліція керівництва освіти, прогресивних учених і прихильників ліберальних настроїв, які відстоюють демократичні цінності народної освіти.

Внаслідок урбанізації та індустріалізації великі міста мають величезне населення, міцно усталені традиції впливають на зміст, організацію та методи навчання і виховання, освітня система кожної країни формувалася в конкретних соціально-історичних умовах [10]. Різні країни світу застосовують різні концепції щодо груп етнічних меншин, це проявляється у значних диспропорціях доступу до освіти, ступеня участі та навчальних досягнень людей різних етнічних груп. Мова як категорія, пов'язана з расовою та етнічною групою, також призводить до нерівності в соціальному та освітньому житті, з одного боку, можна спостерігати такі явища, як дискримінація, асиміляція чи мовна маргіналізація. Приватизація університетів, яку зазвичай розглядають як вирішення проблем вищої освіти, насправді є причиною цих проблем, видається, це розуміють і консерватори, і ліберали.

Можна подивитися на це з точки зору того, що підтримка освіти все більше надходить із зовнішніх систем, таких як освітні технології чи системи медичного страхування студентів. Водночас посилюються зв'язки між університетами та приватною фінансовою підтримкою [8]. Приватизація, у вузькому й широкому розумінні, стала одним із найважливіших елементів освітньої політики США у XXI столітті, провідна ринкова ідеологія відкриває переважно економічні цілі освіти. З одного боку, конкуренція рухає економікою, а з іншого веде до виникнення соціальної нерівності, що суперечить уявленням, які пропагують американці про демократичні цінності освіти, пов'язані з державною вищою освітою.

Зазначені види діяльності здебільшого відбуваються в різних формах двомовної освіти, яка відбувається як у багатомовних, так і в одномовних суспільствах. Але, найчастіше рівень володіння мовою панівної групи особами з груп меншин в

кінцевому підсумку визначає їх соціальне становище. У деяких суспільствах і культурах жінки і чоловіки мають різні можливості отримати доступ до освіти та отримати освіту, гендерна нерівність має місце не тільки в освіті, а й в інших сферах життя суспільства. Незважаючи на покращення становища жінок в освіті та на ринку праці у високорозвинених регіонах, у багатьох країнах все ще можна помітити диспропорції в становищі жінок і чоловіків у деяких сферах соціального середовища, наприклад на ринку праці.

Державна освітня політика не лише впливає на суспільні зміни, а й активно бере участь у процесі збереження історико-культурної наступності, тому це дуже важливий інструмент формування суспільної свідомості, поглядів і переконань [11]. Одним із найважливіших факторів, які сильно і безпосередньо впливають на функціонування освітніх систем, а також на форму та зміст освітньої політики, є внутрішньополітичні умови, саме державні установи більшою мірою стандартизують питання, пов'язані з навчанням і вихованням. При цьому вони проводять специфічну політику, що відповідає інтересам класів і соціальних груп, що здійснюють політичну владу в тій чи іншій країні, політична система держави є вирішальним чинником у напрямі та масштабах освітньої політики.

Структура системи вищої освіти США характеризується її неоднорідністю, пов'язаною з децентралізацією та великим впливом окремих суб'єктів на процеси прийняття рішень. Для нього характерний плюралізм програм, змісту та типів шкіл на різних рівнях освіти. Крім того, система освіти країни відносно гнучка, оскільки пропонує перехід між університетами. Вища освіта трактується як загальне благо, а тому викликає інтерес громади, що є результатом тенденції американців налагоджувати соціальні зв'язки з метою зміцнення демократії. В американській системі вищої освіти є елементи як ліберальної, так і консервативної ідеології, однією з ознак ліберального підходу до освіти є свобода особистості та суспільства.

Як відомо, однією з теорій, якими користується неолібералізм, є теорія людського капіталу, він стверджує, що освіту та інтелектуальні навички слід розглядати як вид капіталу, а освіту як інвестицію. Відповідно до цієї теорії, людський капітал дорівнює важливості економічного капіталу, оскільки освіта дуже впливає на економічний розвиток країни [9]. Від цього виграють як ті, хто вдосконалює свої навички для забезпечення економічної стабільності, тобто самоінвестування, так і суспільство в цілому, яке отримує вигоду

від розвитку інновацій. Людський капітал розуміється неолібералізмом як загальне благо, усі їхні інтелектуальні, фізичні, моральні, соціальні та естетичні здібності, які вони повинні виставити на продаж на ринку праці.

Формулювання висновків і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Соціальна нерівність, створена маркетизацією та приватизацією шкіл, не може дати свободу всім громадянам на однаковому рівні, ще одним елементом, що доводить ліберальні основи американської освіти та виховання, є плюралізм доктрин, у тому числі педагогічних і релігійних, культурних та ідеологічних установок. Що стосується елементів, характерних для консервативного підходу до освіти, то можна виділити повагу до приватної власності та ринкової економіки та відмову від державного контролю. Вільна конкуренція сприяє досягненню максимально можли-

вого рівня освіти, яка неформально поділяється на елітну та популярну, підтримує найталановитіших студентів.

Престиж університету визначається шляхом набору найкращих студентів, це підтверджують результати американських університетів у світових рейтингах. Вища освіта Сполучених Штатів в ХХІ столітті тісно пов'язана з ринком, конкурентоспроможна та інноваційна, тенденції, що розвиваються в Америці, задають напрямок освітніх трансформацій у глобальному масштабі, а тому можна говорити про своєрідну американізацію глобальної освітньої політики. Освіта в цій країні досі залишається довіреною справою суспільства, з високим рівнем приватного втручання через вплив корпорацій та приватних інвесторів, а місцева громада активно залучена до функціонування шкіл через переконання, що питання освіти є відповідальністю суспільства.

Список літератури:

1. Білокопитов В.І. Інтернаціоналізація вищої освіти та забезпечення її якості як пріоритетні завдання сучасного етапу розвитку Болонського процесу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009. № 1. С. 157–165.
2. Домбровська С.М. До питання про формування державної освітньої політики України та її вдосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 5. С. 50–55.
3. Калініна Л.М. Проблеми та реалії державно-громадського управління освітою на сучасному етапі розвитку демократичного суспільства. *Постметодика*. 2012. № 3. С. 2–10.
4. Крапивний І.В. Глобалізація: сутність, чинники та етапи розвитку. *Вісник СумДУ*. 2008. № 1. С. 129–137.
5. Левченко Л. Розвиток відносин неурядових організацій і органів державної влади: міжнародний досвід. *Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення*. Київ: НАДУ, 2005. Т. 2. С. 317–319.
6. Мартиненко В. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики. *Публічне управління: теорія та практика*: зб. наук. праць. Харків: ДокНаукдержупр, 2010. № 1. С. 16–22.
7. Марченко О.В. Індивідуалізація і соціалізація у системі неперервної освіти: історико-педагогічний аспект. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2010. Вип. 183. Ч. 2. С. 65–70.
8. Новікова О.Ф., Гріневська С.М., Шамілева Л.Л. Соціальна орієнтація економіки: механізми державного регулювання: монографія. Донецьк: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2009. 220 с.
9. Олійник О.М. Глобальне та локальне як чинники формування феномена глобалізації. *Україна наукова*: зб. матеріалів п'ятої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.: у 2 ч. (Київ, 23–25 грудня 2008 р.). Київ, 2008. Ч. 2. С. 51–52.
10. Орлов О. Державне управління як процес розробки, фіксації і впровадження соціальних інновацій. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 42–49. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Trpdu_2012_2_8.pdf (дата звернення: 23.03.2022).
11. Рокотянська Л. Соціалізація студентів з особливими освітніми потребами: актуальність проблеми. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2012. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apnvlp_2012_9_12.pdf (дата звернення: 30.02.2022).

Bazyliyak N.O. PUBLIC EDUCATION POLICY IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM IN THE UNITED STATES IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTATION TO IMPLEMENT EFFECTIVE MANAGEMENT APPROACHES

National education systems often reflect inequalities in a given society and do not guarantee a level playing field for people of different backgrounds. Deepening communication and cultural cohesion in education and science is of particular importance in widely understood international cooperation. Exchange programs allow scientists to conduct more comprehensive research, and students to develop comprehensively in interaction

with peers of different nationalities. In recent years, as a result of globalization trends, the internationalization of education, which brings with it both opportunities and threats, has become increasingly important. The fundamentals of the American education system date back to the colonial period, and also have many features of its organizational structure.

The impact of social, economic, demographic and political conditions on the development and nature of educational policy is not one-sided. Education also has a huge impact on the social, political and economic spheres of a particular area. To fully understand and study the educational policy of a given country, it is necessary to analyze its historical, national, political, cultural and social origins of the functioning of this educational system. This is, among other things, activities aimed at improving the quality of education and adapting the educational offer to changing socio-economic needs.

The United States is a federal state that has a strong influence on the decentralized nature of its education system, which is governed by state and local governments and individual schools and higher education institutions. Each state has its own constitution and education regulations. sphere. The most common competencies of state governments include funding educational institutions at all levels, granting permits to certain private schools, public and private universities, licensing teachers and others in the field of education, setting standards for teaching and assessment.

Learning activities consist of many procedures and processes aimed at influencing the physical, mental and moral development of the younger generations. Education should be less and less one-way, becoming a systematic process of learning and self-education throughout life. Considering education and its importance in the functioning of modern society, it is necessary to explain the term "educational policy". This concept can be used in two contexts: as a section of policy dealing with education and upbringing, and as a scientific discipline that forms the theoretical basis of political activity in the field of education and upbringing.

Key words: *state educational policy, higher school, implementation, USA, management approaches, efficiency, implementation, modern stage, system.*